

Memoari baruna Franje Trencka, priredio: Alexander BUCZYNSKI; suradnici: Milan VRBANUS – Mica ORBAN KLJAJIĆ, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod, 2015., 352 str.

Barun Franjo Trenck (Trenk) (1711. – 1749.), u znanstvenoj, ali i u široj javnosti poznat kao vođa i zapovjednik pandura, jedna je od izrazito popularnih te istodobno izrazito intrigantnih osoba iz hrvatske i srednjoeuropske povijesti 18. stoljeća. Pukovnik austrijske vojske, zapovjednik pandurskoga zbora koji je Europi i svijetu promovirao jedinstven način ratovanja (tzv. »mali rat« ili gerilsko ratovanje), pokretač vojne glazbe (»turska banda«) – Trenck je zasigurno, iako ne uvijek dovoljno kritički i znanstveno – plijenio pozornost javnosti.

Budući da je pandurski pukovnik Franjo barun Trenck, nesumnjivo, jedna od najpoznatijih osoba iz hrvatske prošlosti općenito (a možda je tek nešto malo manje poznat Nijemcima i Austrijancima), začuđuje činjenica da su njegov lik i djela češće predstavljeni u romanima, na kazališnim daskama (uključujući operetu), na filmskom platnu i televizijskim ekranima nego u znanstvenim studijama. Na hrvatskome jeziku tako postoje samo dvije monografije koji su u potpunosti njemu posvećene. To je djelo Luke Ilića Oriovčanina *Baron Franjo Trenck i slavonski panduri* (Zagreb, 1845.) i Ferde Šišića *Franjo barun Trenck i njegovi panduri* (Zagreb, 1900., pretisak: Vinkovci, 1994.).

Zamisao da se objavi kritičko izdanje Trenckove biografije potječe iz 2007. godine, kada je priređivač toga djela Alexander Buczynski tijekom znanstveno-istraživačkoga boravka u Edinburgu pronašao engleski prijevod Trenckove biografije tiskan 1747. godine. Naime, prvo izdanje Trenckovih memoara (*Čudnovati život i djela u cijelom svijetu slavnoga gospodina baruna Franje Trencka*) objavljeno je 1745. na njemačkome jeziku, drugo nadopunjeno izdanje 1747. godine, a treće također nadopunjeno izdanje – konačna verzija – 1748. godine. Nakon njemačkoga originala pojavila su se izdanja na engleskome (1747.), nizozemskome (1748.), talijanskome (1764.), francuskome (1788.), španjolskome (1804.) itd. Nikad, međutim, nije objavljena verzija na hrvatskome jeziku, što je ovim izdanjem napokon postignuto. Osim toga valja naglasiti da se Trenckovim memoarima dosad uglavnom vrlo nekritički pristupalo kao da nije riječ o prvorazrednome povijesnom izvoru.

Knjiga koju predstavljamo ovom prilikom započinje »Predgovorom« iz pera priređivača Alexandra Buczynskoga (7–10) te potom vrlo opsežnom i inspirativnom studijom istoga autora pod naslovom »Uspon i pad pandurskog pukovnika Franje baruna Trencka« (11–101). Uvidom u obimnu relevantnu literaturu, kao i raznovrsno gradivo iz fondova Austrijskoga državnog arhiva, autor minuciozno iznosi temeljne sastavnice iz Trenckova osebujnoga životnog puta. Saznajemo tako o njegovu specifičnome načinu ratovanja, ratnim uspjesima i neuspjesima, priznanjima koje je dobivao od Bečkoga dvora, novačenjima u vlastitu pukovnicu na području Slavonije i Srijema, kao i o ustroju i taktici ratovanja Trenckovih postrojba u odnosu na regularne vojne snage. Autor studije se, nadalje, obazire na Trenckovo uspješno stjecanje posjeda u Slavoniji (Požeška županija), a posebnu pozornost – osobito zanimljivu čitateljstvu – donosi prenošenjem onodobnih napisa u austrijskim, njemačkim nizozemskim i britanskim glasilima, ponajviše od 1742. do 1745. godine. Velik se dio studije odnosi na tijek višegodišnje sudske

istrage protiv Trencka, zasnovane na optužbama njegovih dojučerašnjih suboraca (optužbe za nasilje, pljačke, malverzacije, pretjeranu strogost prema časničkom i dočasničkom kadru, prisilno uzimanje nameta i novačenje stanovništva i drugo), a koju je vodilo Dvorsko ratno vijeće. Uslijedila je sekvestracija Trenckove imovine, okončanje procesa te naposljetku njegova smrt u tamnici u Spielbergu. U završnome se dijelu studije Buczynski obazire na predodžbe baruna Trencka u historiografiji, kao i na pitanje autorstva pojedinih biografija. Slijedi popis upotrijebljene literature (102–106) te sažetak na engleskome jeziku (107–110).

Posebno vrijedan dio knjige čini, naravno, objavljivanje Trenckove biografije iz 1745. godine, a koju je s njemačkoga izvornika prevela Mica Orban Kljajić (110–193). Na ovome je mjestu potrebno napomenuti da je prvo izdanje izabrano zato jer je to izvorna verzija u čijem je nastanku sam Trenck najviše sudjelovao, dočim su kasnija izdanja doradivale druge osobe.

Na kraju knjige nalaze se faksimili prevedenoga djela (195–336), kazalo osobnih imena (337–343) te kazalo geografskih imena (344–345).

Rad na ovome vrijednom kritičkom izdanju bio je timski, a u njemu su – uz priređivača Alexandra Buczynskoga – sudjelovali Milan Vrbanus i prevoditeljica Mica Orban Kljajić. Memoari baruna Trencka, popularnoga lika hrvatske i europske povijesne scene prve polovice 18. stoljeća, koji svojom sudbinom i danas plijeni pozornost šire javnosti, izvanredna su građa o životu plemića i časnika, svojevrsnoga pustolova, promotora gerilskoga rata i specifične vojne glazbe. Njihovim prijevodom na hrvatski jezik, kao i pomno pisanom uvodnom studijom, hrvatska je historiografija dobila vrlo vrijedno djelo za ranonovovjekovnu povijest, koje se svojim sadržajem ne odnosi samo na uži hrvatski prostor nego ima i mnogo širi europski kontekst.

Lovorka Čoralić